

V ďalšom kritizuje autor pojem kauzality. Rozoznáva pritom všeobecný — univerzálny — postulát kauzálneho diania (azda by bolo lepšie povedať legality) a špeciálne kauzálne zákonitosti, ako ich poznáva veda. Tieto špeciálne konštatovania určitého súvisu sú práve tak verifikovateľné ako falzifikovateľné, kým univerzálny pochop kauzality je nezvratný.

Logiku pokladá autor za nástroj, ktorým urovnávame naše empirické poznatky a dokazuje premennosť jej axióm, vynútenú zdokonaľovaným poznaním. Pripúšťa preto zdokonalenie bivalentnej logiky logikami polyvalentnými. Zdôrazňuje pritom dialektický súvis formálnej logiky a empirického poznania.

Napokon rieši v smysle dialektického materializmu pojmy slobody, zodpovednosti a determinizmu, ukazujúc, že sloboda je poznaním zákonitosti a zodpovednosť nie je v protiklade proti determinizmu.

S tohto stanoviska rieši aj problém slobody vedeckého bádania a zneužívanie tohto pojmu reakciou.

V závere shrnuje potom koncízne všetky dôsledky svojho vedeckého bádania noetického a konštatuje, že jediným správnym riešením noetických problémov je dialektický materializmus.

Charakteristickou črtou celej knihy je úsilie o presnú a koncíznu formuláciu problémov, čo azda sťažuje jej štúdium, no čo ju na druhej strane robí cenným prínosom do našej filozofickej literatúry. Niekedy azda trochu zaráža užívanie nezvyčajnej terminologic, prevzatej neraz z pozitivistickej filozofie; autor však prikladá všetkým týmto termínom nový, dialektický význam a vždy ho aj jasne vykladá v duchu dialektického materializmu.

Jeho kniha stáva sa tak cennou príručkou pre každého, kto sa o dialektický materializmus zaujíma a kto chce hlbšie preniknúť do jeho presneformulácie.

(1948)

Stanislav Felber

ADAM WIEGNER, ELEMENTY LOGIKI FORMALNEJ

Poznaň 1948, strán 180.

Základy formálnej logiky sú príučkou, ktorá vznikla z univerzitných prednášok. Od iných učebníc a príručiek logiky (napr. od *Logiky T v r d é h o*) sa líši tým, že je len logikou, t. j. zaoberá sa len formou, usporiadaním a či štruktúrou viet a dôsledkami tej štruktúry. Preto sa *W i e g n e r* nepúšťa do problémov o podstate pochopov, súdov a do rôznych filozofických názorov o nich. Tieto úvahy nepatria totiž do samej logiky, ale do filozofie logiky. V starších učebniciach zbytočne odvádzaly pozornosť od samotných logických problémov.

Ale autor neskúma ani všetky formy viet (súdov); nevšima si napr. vzťahové vety (Ján je menší ako Peter), ani vety typu: Ján píše list, ale len subjekt-predikátové vety (Ján je múdry). Autor si pritom jasne uvedomuje obmedzenie svojej štúdie.

V subjekt-predikátovej forme vety sa delia podľa kvantity subjektu a kvality vety, a preto dostaneme štyri druhy viet: všeobecná afirmatívna (A), všeobecná negatívna (E), partikulárna afirmatívna (I), partikulárna negatívna (O), t. j. S a P, S e P, S i P, S o P, pričom „a, e, i, o“ sú práve

výrazom logickej formy. Tradičná logika je teóriou týchto štyroch druhov viet, ktoré sú možné len v určitom poriadku, umožňujúcom uzatváranie. Uzatváranie je hlavným predmetom logiky.

Uzatváranie je bezprostredné (s jednej vety uzatvárame na druhú) a sprostredkované (v ktorom z niekoľkých viet uzatvárame novú vetu). Bezprostredné uzatváranie nebolo v klasickej logike prepracované; opieralo sa zčasti o logický štvorec a mnohé uzávery sa overovali alebo empiricky (príkladmi) alebo evidenciou. V klasickej logike bezprostredné uzatváranie teda netvorí deduktívny celok. Autor ho utvoril tým, že bezprostredné uzávery odvodil z vetného kalkulu, ktorý je už deduktívne spracovaný. V bezprostrednom uzatváraní platí napr. veta $\overline{A \cdot E} \equiv \overline{A} \vee \overline{E}$, ktorú môžeme dostať z tautologie vetného kalkulu: $p \cdot q \supset \overline{p \vee q}$, ak miesto p dosadíme A a miesto q E . Práve tak by sme dokázali aj iné bezprostredné uzávery, ktorých je ohromné množstvo, o akom klasická logika ani netušila. K tomu však treba vystaviť vetný kalkulu, ktorý skúma autor v ďalšej časti, vychádzajúcej zo štyroch axiém:

$$p \supset p \cdot p, \quad p \cdot q \supset p, \quad p | q \supset q | p, \quad (p \supset q) \supset (q | r \supset p | r)$$

Po tomto rozbere sa autor znovu vracia k bezprostrednému uzatváraniu, ktorému v knihe venuje najviac pozornosti. Menej si už všima syllogizmus a nesyllogistické sprostredkované uzatvárania.

Knihy je písaná ľahko a veľmi rýchlo vedie do symbolickej logiky i začiatočníkov.

(1948)

Vojtech Filkorn

SÁNDOR PÁL, A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS TÖRTÉNETE

Europa kiadás, Budapest 1945, str. 251, cena neudaná.

Sándor rozoberá dejiny a vývin materialistického svetonáhľadu, počnajúce jeho počiatkami pred francúzskej revolúciou a končiac ostatnými fázami pred vystúpením Heglovým.

V úvode (9—34) dokazuje autor veľmi správne, a to aj teoreticky aj na príkladoch, ako dejiny filozofie tesne a nevyhnutne súvisia s dejinami ekonomickými. Dejiny historického materializmu sú súčasne dejinami proletariátu.

Prvú fázu vývinu, smerujúceho k historickému materializmu, vidí autor v kozmologickom materializme *Holbachovom* (Kozmológiai materializmus, 34—48).

Druhú fázu vyjadruje antropologický materializmus *De Lametrieov* (Antropológiai materializmus, 48—72). Je to v podstate mechanistický materializmus, ktorý z človeka robí stroj; je to teda buržoázna filozofia, ktorá voči feudálnym pánom je materialistická, no voči proletariátu idealistická. Vylučuje panstvo feudalizmu, ktoré by azda bolo ustanovené akýmiśi božím nariadením, no súčasne z robotníka robí stroj, ktorý má cenu iba pokiaľ pracuje; s hedonistického stanoviska vyplýva totiž ako jediné kritérium